

Poláček, Jiří

Reflexe slovenské dětské literatury v časopisu Ladění

In: *Výzvy současnosti: nová témata české a slovenské literatury (2000-2017)*. Pospíšil, Ivo (editor). 1. vydání Brno: Jan Sojnek - Galium, 2019, pp. 113-118

ISBN 978-80-88296-05-8

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.81641>

Access Date: 22. 03. 2025

Version: 20250223

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Jiří Poláček (Brno)

Reflexe slovenské dětské literatury v časopisu Ladění

Abstrakt

Autor studie nejprve charakterizuje časopis *Ladění*, vydávaný v letech 1996–2011 na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity v Brně a věnovaný teorii a kritice dětské literatury. Poté analyzuje reflexe slovenské literatury pro děti a mládež v jednotlivých rubrikách tohoto časopisu: ve studiích, v recenzích a glosách, zprávách, jubilejních člancích, nekrolozích, příspěvcích spisovatelů a profilech nakladatelství.

Klíčová slova: časopis *Ladění*, slovenská literatura pro děti a mládež, literární kritika, studie, recenze, zprávy, jubilea, nekrology, nakladatelství

Abstract

The Reflection of Slovak Children's Literature in the Journal *Ladění* (*Tuning*)

At the very beginning of his study the author characterizes the journal *Ladění* (*Tuning*) which were being published at the Faculty of Education of Masaryk University in Brno and was devoted to the theory and criticism of children's literature. Then he analyzes the reflections of Slovak literature for children and youth in separate sections of this journal: in studies, reviews and comments, reports, anniversary articles, obituaries, the writers' contributions, and publishing houses profiles.

Key words: the journal *Ladění* (*Tuning*), Slovak literature for children and youth, literary criticism, studies, reviews, reports, anniversaries, obituaries, publishing houses

V prvním loňském čísle brněnského časopisu *Host* vyšel článek Radka Malého nazvaný *Jak se v tom vyznat aneb Soutěže, ankety a ceny*.¹ Autor v něm mimo jiné napsal: „Dětských knížek vychází obrovské množství, ale už od devadesátých let se tato oblast vyznačuje silnou hodnotovou rozkolísaností. Přetrvávajícím problémem zůstává pozice literární kritiky. Revue *Zlatý máj* zanikla roku 1997 a nenašla adekvátního následovatele.“

¹ Jak se v tom vyznat aneb Soutěže, ankety a ceny. *Host* 33, 2017, č. 1, s. 86–87.

S tímto tvrzením nemohu souhlasit, neboť už v devadesátých letech vznikl na půdě Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity časopis zaměřený na teorii a kritiku dětské literatury, který postupně odebíralo značné množství knihoven, škol a různých jiných institucí i jednotlivců z České republiky, Slovenska a několika dalších zemí. Zrodil se transformací ze Zpravodaje Ústavu literatury pro mládež Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, vycházejícím v letech 1991–1996. V roce 1996 bylo toto periodikum přejmenováno podle sbírky Františka Halase z roku 1942 na *Ladění* a zároveň se změnila jeho vnitřní struktura i grafická úprava, jež posléze doznala dalších změn.

Od svého počátku bylo *Ladění* vydáváno jako čtvrtletník a mělo ustálené rubriky. Tvořily je studie a kratší stati, recenze a glosy, zprávy, připomínky jubileí, nekrology a profily nakladatelství. V poslední rubrice tvůrci dětských knížek a teoretikové informovali čtenáře, na čem právě pracují. *Ladění* existovalo od zmíněného roku 1996 až do roku 2011 (skončilo kvůli finančním problémům dvojčíslem 3–4/2011), přičemž ve všech rubrikách poskytovalo prostor autorům a kritikům slovenské literatury pro děti a mládež.

Ze **studií** lze považovat za nejcennější šest bilančních přehledů Zuzany Stanislavové. Poprvé takovou bilanci publikovala v čísle 4/1996² pod názvem *Slovenská literatúra pre deti a mládež v 90. rokoch*, v dalších letech však bilancovala většinou jen knižní novinky ze sféry dětské literatury vydané během jednoho roku. Platí to o studiích *Slovenská detská literatúra roku 2000* (1/2001), *Slovenská literatúra pre mládež 2002* (2/2003), *Slovenské detské knihy z roku 2003* (4/2004) a *Slovenská literatúra v roku 2005* (2/2006). V posledním přehledu Stanislavová posoudila nové dětské knížky, jež vyšly v průběhu dvou let (*Slovenská tvorba v rokoch 2009 a 2010*, 1–2/2011). Jakkoli tyto bilance nebyly součástí každého ročníku *Ladění*, jejich cena je zřejmá.

Počtem studií Zuzanu Stanislavovou překonala Viera Žemberová, která jich otiskla celkem šestnáct. V čísle 1/2000 přehledem *Slovenská detská literatúra roku 1999* zastoupila Stanislavovou, ale jinak své studie a stati pojímala úžeji. Zamýšlela se nad problematikou literární výchovy (*Tradícia – literárny život – literárna výchova*, 1/1996; *Problémy literárnej výchovy*, 1/1999) a pohádek (*Literárne dedičstvo a rozprávka naopak*, 2/1996) či nad literárním ztvárněním vztahu matky a dítěte (*O motívoch matky a dieťaťa*, 4/1997). Třikrát se zabývala slovenskou čtenářskou recepcí českých knih pro děti a mládež: viz *Česká literatúra pre slovenské deti* (4/1998), *Česká rozprávka na Slovensku* (4/2002) a *Albatros v čítaní slovenských detí* (4/2010).

Dále zkoumala kritickou recepci dětské literatury v devadesátých letech (*Literatúra 90. rokov očami kritiky*, 2/2000), odbornou reflexi této literatury na přelomu 20. a 21. století (*Literatúra a veda na prelome storočí*, 1/2002) a její soudobé změny (*Zmeny v literatúre pre deti?*, 2/2001). Neopomíjela ani specifické problémy literatury

² Vzhledem k množství odkazů na bibliografické údaje a snaze nepřetížít poznámkový aparát uvádím u zmiňovaných či citovaných příspěvků z *Ladění* jen číslo a rok vydání.

pro děti a mládež, což dokládá studie Pragmatizmus v texte pre mládež (3/2001). Mimoto analyzovala i některé populární knihy, o čemž svědčí studie Fenomén Harry Potter a čitateľ (1–2/2011), k níž je možno přiřadit studii Česko-slovenské skutočnosti a skúsenosti (3–4/2011), představující interpretaci úspěšné prvotiny Ľuba Dobrovody *Ja malkáč* (2005).

Studie Zuzany Stanislavové a Viery Žemberové měly v Ladění – pokud neopustíme prostor slovenské dětské literatury – výraznou dominanci. Kromě nich v něm vyšly jenom čtyři texty. Prvním z nich byla studie Milana Jurča Rodinným čítaním proti čiernym dieram (2/1996). Další dva byly otištěny v čísle 1/1997: šlo o pojednání Viliama Oberta Čitateľská kríza ako moment obratu? a o studii Anny Mikušťákové Násilí a brutalita v komiksu, jež však byla navzdory autorčinu slovenskému původu napsána česky. Ve čtvrtém příspěvku nazvaném Trilógia Tomáša Janovica (2/2008) Gabriela Magalová analyzovala Janovicovu „rodinnou trilógiu“, tvořenou díly *Rozpráv-kove varechy* (1975), *Dín a Dán* (1977) a *Drevený tato* (1979).

Mezi slovenskými příspěvateli do rubriky **recenzí a glos** dominovala Viera Žemberová, která zde otiskla zhruba šedesát kritických soudů. Posuzovala knihy mnoha různých žánrů: básnické sbírky, povídky, novely a romány, pohádky, pověsti, prózy s dívčími a chlapeckými postavami, knížky o zvířatech. Recenzovala rovněž detektivky, knižní rozhovory, písňové texty a také rozličné odborné práce a sborníky. Své recenze a glosy někdy podepisovala jen šifrou (vž), neboť v jednom čísle mívala dva i tři příspěvky.

Úhrnem šlo o díla pěti desítek autorů a autorek, většinou slovenských, ale i českých a cizích. Byli mezi nimi známí slovenští spisovatelé Vincent Šikula, Milan Rúfus, Štefan Moravčík, Ľubomír Feldek, Ján Uličiansky či Daniel Hevier, dále autoři méně známí nebo začínající jako třeba Benjamín Tinák, Boris Droppa, Václav Šúplata, Martin Vanek či Anton Pajonk. K nim lze přiřadit Annu Nečovou, Boženu Mačingovou, Veroniku Šikulovou, Maju Mikovou, Danu Podrackou, Jelu Mlčochovou nebo Janu Bodnárovou.

Viera Žemberová psala též o knihách starších spisovatelů (například Jozefa Cígera Hronského) a těch, kteří se vraceli do literatury po vynucené odmlce, což byl třeba případ Jaroslavy Blažkové. Věnovala pozornost také překladům českých dětských knížek do slovenštiny (mimo jiné lze uvést díla Ljuby Štíplové) a v menší míře i překladům z jiných jazyků (mezi autory těchto děl patří Felix Salten, Mary Nortonová či Lena Andersonová s Ulfem Svedebergem). Často referovala o odborných monografiích, a to jak slovenských (práce Zuzany Stanislavové, Viliama Oberta, Marty Žilkové nebo Ondreje Sliackého), tak českých (práce Svatavy Urbanové a Aleny Zachové).

Další posuzovatelé psali o novinkách slovenské literatury pro děti a mládež mnohem méně; někteří třeba jenom jednou, což platí například o Dance Leskové, jež posoudila Grochovu pohádkovou knížku *Píštalkár* (2/2007). V Ladění dále publikovali recenzenti slovenské národnosti, žijící v České republice. Náležela k nim Anna Mikušťáková,

kteřá v tomto periodiku otiskla čtyři recenze (zaměřovala se na komiksy, leč zhodnotila i dvě knihy Umberta Eca: viz 2/1997, 3/2000, 2/2004 a 4/2007). Je pozoruhodné, že pod svým původním příjmením psala česky, kdežto jako Anna Zelenková používala rodnou slovenštinu. Podobně postupoval Peter Stoličný: o knížce Ireny Gálové *Lieskulka* referoval slovensky (1/2001), ale o dvou překladech česky (1/1997, 1/2002).

Čeští kritici a kritičky příšící o slovenských knihách se soustřeďovali převážně na odborné publikace. Naděžda Siegllová recenzovala soubor studií Milana Jurča *Dotyky a prieniky* (2/1998), monografii Viery Žemberové *Autorská rozprávka v deväťdesiatych rokoch* (2/2001) či antologii Svatavy Urbanové a Zuzany Stanislavové *Současná slovenská literatúra pro děti a mládež* (2/2007). Radomil Novák napsal recenzi o monografii Evy Dolinské *Hudobné motívy v diele Vincenta Šikulu* (2/2007) a Milena Šubrtová přiblížila práci Bibiány Hlebové *Ľudo Ondrejov v literárnohistorickej recepcii* (3/2007), vydanou jako CD. Martin Reissner posoudil osobitou knihu Daniela Heviera *Krajina Agord* (4/2001), jež pojednává o problematice drog.

Další rubrika v Ladění byla věnována **zprávám**, přičemž o kulturním dění na Slovensku čtenáře informovali slovenští i čeští autoři (například Milena Rosová, Naděžda Siegllová, Viera Žemberová, Radoslav Rusňák nebo Martin Reissner). Psali o bratislavském workshopu IBBY, uspořádaném roku 1996 pod patronací UNESCO, o revui Bibiana a stejnojmenném domě umění pro děti, o časopisu Dúha. Šestkrát (1997–1999, 2001, 2005 a 2007) referovali o Bratislavském bienále ilustrací (BIB) a rovněž šestkrát (1997–2001, 2004) o prešovských konferencích zaměřených na problematiku literatury pro děti a mládež. V jejich reflexích se v roce 2006 objevila i zpráva o nitranské konferenci s touto tematikou, ale nechyběly v nich ani informace o výstavách, knižních festivalech či o literárních cenách.

Jestliže v rubrice recenzí a glos měla mezi slovenskými příspěvateli vrch Viera Žemberová, platí to i o rubrice **jubileí a nekrologů**. Kromě ohlédnutí Marty Žilkové za literárním vědcem Jánem Kopálem (2/2000) a portrétu básníčky Sidónie Sakalové (3/2003) od Františka Všetického Žemberová napsala všechny ostatní příspěvky. Připomněla osmdesátiny Hany Ponické (3/2002) a stejné jubileum Jaroslavy Blažkové (1/2003), sedmdesátiny Jána Lenča (4/2003) a pětasedmdesátiny Milana Rúfuse (4/2003). Poté přišly na řadu padesátiny Alžběty Verešpejové (4/2004), osmdesátiny Eleonóry Gašparové (3/2005) a pětadesátiny Ondreje Sliackého (3/2006), k němuž se Žemberová vrátila ještě v čísle 4/2010, kde v témže textu poněkud předčasně zmínila šedesátiny Zuzany Stanislavové.

Kromě těchto článků otiskla sedm nekrologů. Nejdříve se ohlédla za Vincentem Šikulou (2/2001), pak za Márií Jančovou (3/2003), Hanou Zelinovou (1/2004) a Antonem Habovštiakem (2/2004). K ohlédnutí za těmito spisovateli v čísle 3/2005 přidala nekrology Kláry Jarunkové a Viliama Oberta. Nakonec se rozloučila s Peterem Ševčovičem (2/2006). Stejně jako v připomínkách jubileí i v nekrologích vždy nastínila životní dráhu, tvorbu a přínos zesnulé osobnosti, přičemž vedle známých spisovatelů či literárních vědců přibližovala i méně známé tvůrce.

Do další rubriky, v níž spisovatelé, ilustrátoři a kritici nechávali čtenáře nahlédnout do své **tvůrčí dílny**, přispělo pět představitelů slovenské literatury. Nejprve Ľubomír Feldek (Rozprávky pre deti aj pre dospelých, 4/1996) prozradil, že píše práce pohádkového rázu. V závěru svého příspěvku napsal: „Píšem novú divadelnú hru, ktorej tému ani názov nevyzradím, kým nebude hotová. Prezradím len, že nie je pre deti a napriek tomu to určite bude rozprávka.“ Literární vědec Viliam Obert (O čítankách, silách a novej knihe, 1/1997) pojednal o pracích určených pro výuku literatury, hlavně však přiblížil rozepsanou monografii s názvem *Detská literatúra a čitateľský rozvoj dieťaťa*. Do sféry literární vědy a kritiky zavedla čtenáře též Zuzana Stanislavová (Medzi históriou a kritikou, 2/1998), která je mimo jiné informovala o kolektivním projektu dějin slovenské dětské literatury.

Autory zbylých dvou příspěvků byli spisovatelé. Peter Karpinský (Moje dobrodružstvo písania, 3/2004) sdělil, že už se nechce vracet k oblíbené postavice Ťuktúka (viz *Ako sme s Ťuktúkom Ťuktúkovali*, 2001) a že napsal patnáct rozhlasových večerníčků. Mimoto zdůvodnil svoji tvorbu tím, že „miluje dobrodružstvo písania“ a „preto sa nerád dvakrát vydáva po tej istej ceste“. Ján Lenčo (Dve knihy rozprávok a román, 4/2005) charakterizoval rozepsanou „knižku autorských rozprávok s pracovným názvom Studený modrý smútok“ a zamýšlený soubor „ľudových rozprávok z rôznych geograficko-kultúrnych okruhov“. Zároveň se přiznal, že uvažuje o dopsání „románu pre mládež z grécko-perských vojen“.

V roce 2009 se v Ladění objevila nová rubrika nazvaná **Má dětská kniha**, do níž přispěla také Marta Žilková (Čas ich preveril, 1–2/2010). Ve svém příspěvku vyzvedla díla Márie Ďuríčkové jako knihy, „ktoré sú nenahraditeľným zdrojom estetického zážitku nielen pre deti, ale aj pre dospelých“. Zastavila se u jedné z nich, znovu vydané v roce 2009: „Guľka Bombuľka som čítávala svojim synom, dnes vnučkám a sama si vždy nájdem v texte miesto, ktoré ma núti pozastaviť sa, porozmýšľať.“

Ve spektru **nakladatelských profilů** byly zastoupeny i charakteristiky slovenských nakladatelství. Většinu jich napsala Viera Žemberová, která postupně představila nakladatelství Transciscus z Liptovského Mikuláše (2/1997), Knižnou dielňu Timotej Erika Grocha a Agentúru K Kristíny Rybárové z Košic (2/2000), bratislavské vydavatelství Q 111 (3/2001), přešovská nakladatelství Náuka (2/2002) a Slniečkovo (1–2/2011) a Vydavateľstvo Matice slovenskej (1/2006), sídlící v Martině. Jiří Poláček připomněl deset let existence bratislavského „vydavatelství pro nejmenších“ BUVIK (1/2002) a Eva Vitézová vytvořila profil nitranského nakladatelství ENIGMA (4/2006).

Je nábledni, že reflexe slovenské dětské literatury v Ladění spolu s obsáhlejší reflexí české a světové literatury pro děti a mládež přesvědčivě vyvrací citované tvrzení Radka Malého, že zaniklý Zlatý máj nenašel adekvátního pokračovatele. Brněnská pedagogická fakulta navíc několik let vydávala edici Ladění, v níž vycházely studie o dětské literatuře. Byla spojena se zdejšími konferencemi o této literatuře a přinášela též příspěvky slovenských autorů a autorek (viz například recenze Vlasty Řeřichové Nový česko-slovenský sborník, 3/2005).

Uvedená reflexe zároveň nastavuje zrcadlo současné kritice dětské literatury, jejíž stav je vskutku tristní. Glosy a recenze o dětských knížkách v Hostu od Radka Malého, v občasně příloze Tvaru pojmenované Triangl a redigované Janou Čeřkovou, ve Tvořivé dramatice či v internetové revui iliteratura.cz jsou nedostačující, přičemž slovenská literatura pro děti a mládež se reflektuje jen marginálně. Pokud název XXI. brněnské česko-slovenské konference implikuje sousloví „výzvy současnosti“, pak končím výzvou, aby se neuspokojivý stav kritiky dětských knih změnil. Mám však obavy, že můj apel dlouho zůstane hlasem volajícího na poušti.

Prameny

Ladění. Časopis pro teorii a kritiku dětské literatury. Roč. 1–16, 1996–2011.

Literatura

Ladění. Brněnská iniciativa v české časopisecké produkci. In: GABRIELOVÁ, Bronislava – MARČÁK, Bohumil: Kapitoly z dějin brněnských časopisů II. Brno: FSS MU – Nakladatelství Georgetown, 2003, s. 71–80.

(mp) [PŘIBÁŇ, Michal]: *Ladění.* In: DOKOUPIL, Blahoslav (ed.): Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945–2000. Brno–Olomouc: Host–Votobia, 2002, s. 110–111.

POLÁČEK, Jiří: *Časopis Ladění a osobnosti dětské literatury.* In: Literatura pro děti a mládež na začátku tisíciletí. Kontexty, problémy, trendy. Praha: Obec spisovatelů, 2009, s. 155–166.

POLÁČEK, Jiří: *Jak se dělá časopis.* In: Současnost literatury pro děti a mládež II. Liberec: Technická univerzita, 1998, s. 61–63.

POLÁČEK, Jiří: *Tři roky časopisu Ladění.* In: Slovo a obraz v komunikaci s dětmi. Ostrava: Ostravská univerzita, 1999, s. 14–17.

doc. PhDr. Jiří Poláček, CSc.

Katedra českého jazyka a literatury
Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity
Poříčí 7, 603 00 Brno – Česká republika
polacek@ped.muni.cz